

БІБЛІОТЕЧНА СПРАВА ДАНІЇ: НОТАТКИ УКРАЇНСЬКОГО БІБЛІОТЕКАРЯ

В.В.Загуменна

Група провідних фахівців у галузі бібліотечної справи з України (В.Пашкова, президент Української бібліотечної асоціації, І.Шевченко, директор Інституту післядипломної освіти Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв (ДАКККіМ), В.Загуменна, професор кафедри інформаційного та виставкового бізнесу ДАКККіМ, Г.Саприкін, директор Державної юнацької бібліотеки, О.Гарашенко, директор Кіровоградської обласної наукової бібліотеки (ОНБ), Н.Коротун, директор Херсонської ОНБ, Н.Морозова, директор Вінницької ОНБ, Л.Новакова, директор Донецької ОНБ, Л. Гуркова, директор центральної міської бібліотеки, м. Маріуполь, Л.Стадниченко, директор центральної міської бібліотеки, м. Суми, Н.Петрина, директор бібліотеки Української академії банківської справи Національного банку України, м. Суми) 10-15 грудня 2007 р. відвідала з професійним візитом бібліотеки Данії.

Бібліотечна справа в цій країні має давню історію. Нині країна впевнено прямує до суспільства знань. Це означає, що центральною фігурою в бібліотеці є читач. Як зазначив директор Національного бібліотечного агентства Єнг Торхуг, у Данії дуже вимогливий читач: переважно це молодь, яка отримала хорошу освіту, володіє найсучаснішими інформаційними технологіями. Тому сучасна бібліотека має відповідати найвимогливішим потребам своїх користувачів.

Нині є такі "виклики", які можна вирішувати саме на національному рівні, а не на рівні однієї бібліотеки. Тому бібліотечну політику в країні формує Національне бібліотечне агентство, яке має загальну стратегію, займається проектною діяльністю, розробляє відповідні програми дій. Установа тісно співпрацює з трьома міністерствами: освіти, науки і культури, а також з бібліотеками.

Національне бібліотечне агентство існує вже 87 років. Працює в ньому 60 співробітників. Агентство відповідає за впровадження датського закону про бібліотеки і за стратегії розвитку публічних і наукових бібліотек; розробляє концепцію розвитку дитячих бібліотек. Це є найкращий європейський досвід управління бібліотеками. Національною бібліографією займається датський бібліографічний центр, який веде національні бази даних. Національна бібліотечна агенція є власником цих баз: вона наймає бібліографічний центр для ведення баз даних.

У Данії дві національні бібліотеки: Королівська бібліотека "Чорний діамант" в Копенгагені і Державна та університетська бібліотека в Орхусі. Королівська бібліотека працює як Датська національна бібліотека та як університетська бібліотека Копенгагенського університету. 1999 р. було відкрито нове приміщення "Чорний діамант" загальною площею 21 тис.кв.м. Для споруди спеціально було привезено чорний граніт із Зімбабве, який шліфувався в північній Італії. Кожний камінь має вагу в 75 кілограмів. Зовні будівля виглядає дуже ефектно і красиво. Державна та університетська бібліотека в м.Орхусі виконує функції національної бібліотеки країни та університетської бібліотеки. Бібліотеки отримують обов'язковий примірник на всі види документів: книжки, періодику, мультимедіа, а також на інформацію з Інтернету.

Основним інформаційним і культурним центром з обслуговування громадян є публічні бібліотеки. На 35 тис. населення – одна публічна бібліотека. Всі публічні бібліотеки загальнодоступні, добре оснащені, мають сучасний інтер'єр. У бібліотеці дуже комфортно: хороше м'яке освітлення; зручність у користуванні будь-якими видами документів, до речі, всі матеріали у відкритому доступі;

практично відсутні читальні зали, в нашому розумінні. Це може бути один столик з двома, трьома стільцями, пару столів у різних куточках бібліотеки, диванчики, крісла і т.ін., тобто можна усамітнитися і читати або прослуховувати музику, переглядати фільм. У бібліотеці багато комп'ютерів для читачів. Можна навіть із дому зарезервувати "машину", а потім прийти в бібліотеку і працювати. Весь бібліотечний простір умовно розподілений на секції: наприклад, секція періодики, музична секція, дитяча секція тощо. До речі, окремо дитячих і юнацьких бібліотек не існує. Однак в публічних бібліотеках все робиться для того, щоб задовольнити потреби дітей і молоді.

Загальна думка – краще підтримувати три хороші бібліотеки, аніж шість посередніх. Тому існує тенденція до скорочення кількості бібліотек. Одночасно бібліотеки роблять все, щоб зберегти фізичного читача. В Данії 61% населення є читачами бібліотек; 81% дітей – також є читачами бібліотек. Головний принцип бібліотечного обслуговування в країні: безкоштовний та рівноправний доступ для кожного до будь-яких видів інформації і документів незалежно від того, де знаходиться користувач.

90% молодих людей мають Інтернет вдома. Тому досить важливим є можливість отримання електронних публікацій. На перший план виступають онлайн-послуги. Зокрема існує така послуга як "Спитавай бібліотекаря". Нею можна скористатися в режимі чату або в режимі он-лайн. Відповідь можна отримати вже за дві години.

У відповідь на виклик часу бібліотеки Данії ставлять перед собою три головні цілі: оцифрування документів; створення нового бібліотечного простору (покращення бібліотечного середовища) і наближення бібліотеки до читача. Головне гасло в бібліотеці: "Будь ласка, заходьте і сідайте!" Цьому сприяє сучасний інтер'єр бібліотеки, комфортне обслуговування, задоволення потреб читача по максимуму.

У бібліотеках Данії в середньому до 80% відсотків послуг – самообслуговування, 94% читачів самі беруть книжки та інші документи, тобто процес взяття книжки чи іншого

документа та його запис на читацький квиток користувач здійснює самостійно. Читач сам бере документ з полицки і записує його на електронний квиток за допомогою відповідного обладнання. Таким же чином книжку можна здати. Книжка автоматично списується з читацького квитка і за допомогою відповідного пристрою рухається по автоматичній стрічці. Далі робот сортує книжки за певними галузями знань і розподіляє книжки по відповідним візочкам. Усього 71 такий візочок, який може трансформуватися в горизонтальну позицію. Після цього книжки транспортуються до полицок. Документ можна замовити також з власного комп'ютера.

Одночасно в країні існують сучасні мобільні бібліотеки. Як правило, це великі автобуси 12 метрів довжиною, оснащені відповідним сучасним обладнанням, із доступом до мережі Інтернет. Тут представлені, як і у стаціонарній бібліотеці, всі види документів, від традиційних до мультимедійних. Існує послуга "Замов мобільну бібліотеку". Читачі можуть працювати безпосередньо в мобільній бібліотеці, а можуть взяти документи додому на відповідний термін. Тому практично все населення Данії охоплене бібліотечним обслуговуванням.

Загальнодоступність бібліотек для всіх кіл читачів, відкритий доступ до всіх видів документів, відмінне технічне оснащення, високий рівень самообслуговування – це те, що є спільним для усіх публічних бібліотек Данії. Приблизно 50% інформації представлено на електронних носіях.

Водночас кожна бібліотека має свою родзинку і не схожа одна на одну. Приміром, публічна бібліотека Франдеріксбергу (м.Копенгаген) фокусує свою діяльність на ролі бібліотек у формуванні культурно-освітнього простору та на освітніх процесах у суспільстві. Публічна бібліотека Геллерапу реалізує громадські ініціативи і громадські проекти; вона знаходиться в частині міста, де проживає населення різних етнічних груп і орієнтує свою діяльність саме на задоволення потреб полікультурного населення. Публічна бібліотека м. Рандерс спеціалізується на технології web 2.0, зокрема блогів і т.ін.

Однак найбільше вразила центральна публічна бібліотека м.Орхус, яка спеціалізується на інноваціях, проектній діяльності та обслуговуванні дітей. Місто має 300 тис. населення. З них 166 тис. – користувачі бібліотеки. Всього в місті 18 бібліотек. Гроші бібліотеки отримують від муніципалітету. Водночас зберігається досить високий рівень децентралізації. Кожна бібліотека сама розпоряджається грошима.

Бібліотеки Орхусу мають давні традиції у фокусуванні на інноваціях. В центральній бібліотеці створено "інформаційну галерею", де використовується технологія "дотику" і де можна отримати будь-яку інформацію за допомогою робота, що відповідає на запитання. Також інформаційна галерея використовується як центр навчання користувача. В бібліотеці існують інформаційні колони, які можна крутити і на яких з'являється нова інформація. В плані експерименту, з метою заохочення молоді до бібліотеки створено "інтерактивну підлогу", на якій можна робити замовлення відповідної інформації ногами та ін.

Водночас бібліотека спеціалізується на проектній діяльності. Це участь у національних та міжнародних проектах. Приміром, в якості національного проекту, було запроваджено вищезгадану "інформаційну галерею" – новий спосіб розповісти про новини та події в бібліотеці. Один із проектів – комп'ютерний клуб для дітей як "коло" самовираження дітей через технології. Також існує проект широкополосного бібліотечного кінотеатру, завдяки якому можна вдома з власного комп'ютера переглядати фільми, що є в бібліотеці та ін. Бібліотека також бере участь у спільних проектах. Партнерство є досить важливим у співпраці в міжнародних проектах. Це, зокрема, міжнародні проекти Європейського союзу, Фонду Білла і Мелінди Гейтс тощо.

Значний акцент робиться на співпраці з користувачами, які допомагають разом змінювати бібліотеку як фізичний об'єкт і робити її найбільш привабливою для читачів. Бо саме

читачі знають краще, чого вони очікують сьогодні від бібліотеки. Користувачі і саме життя можуть підказати, що треба змінити. В результаті всі разом працюють на майбутнє суспільства.

2014 р. прямо на березі моря буде відкрито новий будинок Центральної бібліотеки в місті Орхусі – Мультимедійний дім загальною площею 22 тис.кв.м. Це буде унікальне місце для співпраці, для зібрання громади, діалогу, отримання знань, а також місце проведення дозвілля для дітей. Тут будуть сконцентровані найсучасніші новітні технології, але не технології заради технологій – все буде спрямоване на задоволення культурних, інформаційних та дозвіллевих потреб громадян. Бібліотека має стати таким місцем, куди престижно буде приходити. Необхідно змінити думку про бібліотеку. Бібліотека має бути модною, як і все навкруги, так вважають бібліотекарі Данії.

Для якісного задоволення потреб читачів персонал бібліотеки має бути добре навчений і мотивований. Фахівців для бібліотек готує Королівська школа бібліотечної та інформаційної науки. Щороку школа випускає одну тисячу фахівців. При школі існує двісті курсів з безперервної освіти. Навчання в Королівській школі безкоштовне, як і взагалі вся освіта в Данії.

Нині бібліотекарі Данії виходять з того, що суспільство стрімко змінюється. Якщо трансформується суспільство, то як має трансформуватися бібліотека? Суспільство на сучасному етапі більш поляризоване, люди більш індивідуалізовані. Населення досить освічене. Кожний робить свій вибір. Бібліотека має все це враховувати. Переглядається традиційна концепція щодо бібліотечної діяльності. Сучасна бібліотека має поєднувати в собі знання, культурні заходи, а також можливість навчання. Сьогодні бібліотека – це не лише хороший сервіс, але й місце, де люди спілкуються і відчувають себе впевнено і комфортно.